

L'artefacte de fusta amb mànec de l'Abri Romaní

Noves perspectives sobre la tecnologia dels neandertals

Durant la campanya d'excavacions portada a terme l'agost del 2011 a l'Abri Romaní (Capellades, Anoia), s'han trobat restes d'un artefacte de fusta que té, com a tret més significatiu, la presència d'un mànec. Aquesta és una eina única en el context del Paleolític mitjà i ens informa sobre un àmbit de la tecnologia dels neandertals molt poc conegut i amb importants implicacions des del punt de vista cultural.

Trobat al nivell arqueològic P i datat al voltant dels 55 000 aC, l'artefacte representa l'evidència més antiga d'aquest tipus d'eines en el registre arqueològic mundial i presenta dos aspectes que atorguen una rellevància especial a la troballa. D'una banda, la fusta rarament es conserva en jaciments tan antics, tot i que, probablement, va tenir un paper molt important en la tecnologia dels grups prehistòrics. De l'altra, les eines amb mànec tenen implicacions significatives des del punt de vista de la complexitat tècnica de les poblacions prehistòriques, especialment en el cas dels neandertals, autors dels artefactes que trobem a l'Abri Romaní.

L'ús d'artefactes emmanegats per les comunitats del Paleolític és, des de fa temps, objecte de debat entre els investigadors. Si bé no es discuteix que els humans moderns del Paleolític superior els utilitzessin, l'ús pels neandertals del Paleolític mitjà ha estat sovint qüestionat sobre la base d'arguments arqueològics i anatòmics. D'una banda, en el Paleolític mitjà són poc habituals les eines en pe-

dra que, per les característiques pròpies, necessitin ser emmanegades per poder ser utilitzades. És el cas de les puntes de projectil o els artefactes microlítics freqüents en els conjunts del Paleolític superior. De l'altra, alguns paleoantropòlegs han suggerit que els ossos de les mans dels neandertals eren anatòmicament poc apropiats per manipular eines amb mànec.

Per això té un interès especial la troballa d'evidències que indiquen que els neandertals van usar eines emmanegades. Fins ara, les més sòlides eren la identificació de microtraces associades a l'emmanegament en alguns artefactes lítics i, sobretot, la troballa de restes de substàncies adhesives a la superfície d'algunes eines. En aquest sentit destaca, per exemple, el jaciment sirianès d'Umm el Tlel, on s'han recuperat ascles i puntes de sílex amb restes de betum en nivells datats entre els 40.000 i els 70.000 anys abans del present. Es tractaria en tots els casos d'eines compostes: artefactes de pedra encastats en mànecs que probablement serien de fusta, si bé aquests no s'han trobat a causa del caràcter perible d'aquest material. Fins ara, però, no s'havia trobat en un jaciment del Paleolític mitjà cap artefacte en què la part activa i el mànec fossin una sola peça.

Tanmateix, aquest no és el primer artefacte de fusta identificat a l'Abri Romaní. La troballa d'aquests objectes ha estat relativament habitual a la major part

dels nivells arqueològics excavats fins ara; conseqüència de les peculiars condicions de formació del dipòsit estratigràfic, caracteritzat per la deposició del carbonat càlcic contingut per l'aigua que regularment s'escolava pel jaciment i recobria la superfície —i els objectes abandonats pels humans— d'una capa de carbonat. Normalment, a l'Abri Romaní no trobem els artefactes de fusta en si mateixos, sinó la seva empremta sobre la superfície carbonatada. Una mena de motlle carbonatat perfecte que es conserva malgrat la descomposició posterior de la fusta. Aquest procés ha permès documentar un ampli ventall d'objectes de fusta, però cap amb el grau d'elaboració i complexitat del documentat al nivell P.

L'artefacte fa uns 32 cm de llargària i consta de dues parts ben diferenciades (fig. 1): la part activa, de forma triangular, apuntada, d'uns 15 cm de llargada i 8 cm d'amplària màxima; i el mànec, de morfologia rectangular molt regular, amb 17 cm de llargada i 4 cm d'amplària. L'objecte estava parcialment carbonitzat i alguns carbons s'han conservat, fet que ha permès determinar que va ser fabricat amb fusta de conífera, probablement pi. Els paral·lels més pròxims d'aquest tipus d'artefacte, els trobem en jaciments neolítics gairebé 50.000 anys més moderns que el nivell P de l'Abri Romaní. La funcionalitat d'aquest objecte és per ara una incògnita, però esperem que les anàlisis ens proporcionaran més informació sobre les característiques, el procés de fabricació i, tal vegada, l'activitat per a la qual es va fer servir. Amb aquesta troballa s'obre una nova perspectiva sobre la tecnologia i la capacitat conceptual dels neandertals que van viure a Catalunya fa 55.000 anys. ¹

◀ **Figura 1.** Imatge de l'artefacte de fusta trobat al nivell P de l'Abri Romaní. © Gerard Campeny/IPHES.

